

FATABUREN 1968

fataburen

Nordiska museets och Skansens årsbok 1968

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1968

Redaktion: Gösta Berg · Sam Owen Jansson · Skans Torsten Nilsson ·
Christian Axel-Nilsson

Redigerad av Ernst-Folke Lindberg

Layout: Torsten Stääf

Tryck: Tryckeribolaget Ivar Hæggström AB 1968

Pärmens färgbild: »Tidsreportage. La béguine.» Detalj från oljemålning av Otte Sköld, 1931. Moderna Museet.

En porträttidentifikation

I Fataburen för år 1960 hade författaren till nedanstående rader tillfälle att publicera en studie över riksrådet friherre Paul Khevenhüller (1593–1655) till Julita i anslutning till Nordiska museets förvärv av en från dess synpunkt märklig stamtavla, daterad 1568, över släkten Khevenhüller. I denna studie kom att diskuteras det porträtt av Paul Khevenhüller, vilket från den en gång till Julitagodset hö-

rande gården Forsby kommit till Österåkers kyrka, där det jämte andra porträtt av forna ägare till Forsby är placerat i sakristian.

Författaren hade anledning betvivla riktigheten av porträttets påskrift att det föreställde Paul Khevenhüller, bl. a. därför att autentiska porträtt av denne, vilka framkommit i samband med forskningen för den nämnda studien, visade en man med helt andra

T. v. friherre Georg Khevenhüller (1533—1587). Kopparstick från 1722 efter ett äldre porträtt.

T. h. oljemålning föreställande ovan-nämnda Georg Khevenhüller, fel-aktigt betecknad som hans sonson Paul Khevenhüller, friherre till Julita.

anletsdrag. Även i dräkthistoriskt avseende fanns det skäl för att den avbildade tillhörde en eller annan generation tidigare. Att det knappast kunde föreställa fadern, friherre Sigmund Khevenhüller (1558–1594), visade dock ett i Sverige befintligt porträtt av denne. Gissningsvis antydde att Österåkersporträttet kunde föreställa svärfadern, friherre Andreas von Windisch-Grätz.

Intendenten vid Kungl. Armémuseum Arne Danielsson har varit vänlig fästa författarens uppmärksamhet på förekomsten av ett gravyrporträtt, som måhända skulle kunna tillåta en identifikation. Det finns i ett år 1722 utgivet arbete av greve Franz Christoph Khevenhüller-Frankenburg, betitlat *Annales Ferdinandeï*.¹ Detta kopparstick är här i Fataburen reproducerat omvänt för att underlätta jämförelsen. Det bör icke råda någon tvekan om att Österåkersporträttet trots påskriften föreställer Paul Khevenhüllers farfader, tyske riksfriherren, arvstallmästaren i Kärnthen m. m. Georg Khevenhüller (1533–1587), den person som 1568 uppgjorde och lät utföra den nu på Julita befintliga stamtavlan. Gissningen att det återgav dragen av svärfadern var således fel, medan däremot tvivlet på påskriftens sanningsenlighet var berättigat.

Dräktdelarna är något olika på de båda porträtten, men ansiktsdragen, hår och skägg är identiska. Porträtten måste återgå på var sitt, ungefär samtidigt utförda original. Österåkersporträttets försvunna förebild, som saknat påskrift om vem det föreställde, torde sedan 1630-talets senare hälft ha funnits på Julita. På 1700-

talet har efter denna gjorts två kopior, den ena för Forsby, den andra för den förutvarande Julitagården Äs, och då har man, sedan den korrekta traditionen dött ut, antagit att porträttet föreställde Paul Khevenhüller.

För Nordiska museet som ägare till Julita är det icke helt oväsentligt att veta, vem mannen på den därstädes befintliga moderna kopian av Österåkersporträttet är. Tidigare har det varit möjligt att bryta traditionen kring ett annat porträtt på Julita, en kopia efter ett original på Äs (nu i Nyköpings museum), med namnet Mathias Palbitzki, svärsonen till Paul Khevenhüller. En dräkthistorisk analys sätter nämligen denna uppgift i tvivelsmål och gör det sannolikt, att det i stället föreställer Paul Khevenhüllers dotterson Alexander Palbitzki.²

¹ Fr. Chr. Khevenhüller, *Annales Ferdinandeï*, Conterfet Kupfferstich, II, Tafel 1. Leipzig 1722. (Ett exemplar befintligt i Kungl. Armémuseums bibliotek).

² M. Lagerquist, *Det karolinska Julita*, i Fataburen 1955.

SUMMARY

Identification of a Portrait.

In conjunction with an earlier study concerning Baron Paul Khevenhüller of Julita (1593–1655) in Fataburen 1960 the same author here seeks to identify a portrait the signature of which was placed in doubt even at that time. The discovery of a copperplate engraving representing Khevenhüller's grandfather, the Austrian Baron Georg Khevenhüller (1533–1587), appears to indicate that the portrait bears the latter's features.